

Σύνοψη θέσεων & προτάσεων ΣΕΠΑΝ αναφορικά με την προώθηση της κυκλικής οικονομίας

Οι θέσεις και προτάσεις του ΣΕΠΑΝ αναφορικά με την προώθηση της κυκλικής οικονομίας στη χώρα, συνοψίζονται στις εξής κατηγορίες:

- A. Θέσπιση Κίνητρων για την προώθηση συμβατών προϊόντων και υπηρεσιών με τις αρχές της Κυκλικής Οικονομίας
- B. Εφαρμογή της Ευρωπαϊκής και Ελληνικής νομοθεσίας
- Γ. Ενίσχυση της διαφάνειας
- Δ. Οριζόντιες παρεμβάσεις

A. Θέσπιση Κίνητρων για την προώθηση συμβατών προϊόντων και υπηρεσιών με τις αρχές της Κυκλικής Οικονομίας:

→ **Θέσπιση Δεικτών Κυκλικότητας για προϊόντα και υπηρεσίες**

Η εφαρμογή της Κυκλικής Οικονομίας ξεκινάει από τον σχεδιασμό των προϊόντων. Τα προϊόντα σχεδιάζονται και παράγονται σύμφωνα με τις αρχές της Κυκλικότητας. Ενσωματώνουν ανακυκλωμένες Α' ύλες, παράγονται έτσι ώστε να διατηρούνται σε χρήση επί μακρό χρονικό διάστημα, να επαναχρησιμοποιούνται ή και να ανακυκλώνονται όταν λήξει ο «χρόνος της ζωής τους». Προτείνεται να κατατάσσονται τα προϊόντα βάσει της κυκλικότητάς τους, θεσπίζοντας δείκτες κυκλικότητας. Προτείνεται επίσης η καθιέρωση σήμανσης κυκλικότητας για τα προϊόντα, ανάλογη προς αυτή της ενεργειακής απόδοσης, ώστε να επισημαίνονται όσα διευκολύνουν την επαναχρησιμοποίηση – ανακύκλωση διευκολύνοντας βιώσιμες επιλογές από τους καταναλωτές.

→ **Προώθηση Πράσινων Δημόσιων Συμβάσεων με κριτήρια κυκλικότητας**

Κάθε χρόνο, σε πανευρωπαϊκό επίπεδο, οι δαπάνες του δημόσιου τομέα σε αγαθά, υπηρεσίες και έργα αποτελούν περίπου το 17% του Ευρωπαϊκού ΑΕΠ. Οι δαπάνες αυτές αφορούν, μεταξύ άλλων, τις προμήθειες ηλεκτρονικού και ηλεκτρολογικού υλικού, συσκευών πληροφορικής, κατασκευές, κλωστοϋφαντουργία, τρόφιμα, ενέργεια, χαρτί, έπιπλα, μεταφορές, υλικά καθαρισμού κ.α.

Σε πλήρη αντίθεση με τις πρακτικές στα κράτη μέλη της ΕΕ, στην Ελλάδα παρατηρείται ο αποκλεισμός από διαγωνισμούς προμήθειας του δημοσίου ανακυκλωμένων υλικών, ανεξάρτητα από το αν πληρούν ή όχι τις τεχνικές προδιαγραφές που απαιτούνται κατά περίπτωση.

Η προώθηση των πράσινων δημοσίων συμβάσεων, μπορεί να αποτελέσει σημαντικό παράγοντα προώθησης της καινοτομίας, παρέχοντας στη βιομηχανία πραγματικά κίνητρα για την ανάπτυξη πράσινων προϊόντων και υπηρεσιών. Επιπλέον, η προώθηση των πράσινων δημοσίων συμβάσεων μπορεί να συμβάλει στην εξοικονόμηση χρημάτων για τις δημόσιες αρχές, ιδιαίτερα εάν συνεκτιμηθεί το κόστος του πλήρους κύκλου ζωής μιας σύμβασης και όχι μόνο η τιμή αγοράς. Η αγορά

ενεργειακά αποδοτικών προϊόντων ή προϊόντων με δυνατότητα εξοικονόμησης νερού μπορεί, για παράδειγμα, να μειώσει δραστικά τους λογαριασμούς οργανισμών κοινής ωφέλειας, ενώ η μείωση των επικίνδυνων ουσιών στα προϊόντα μπορεί να συμβάλει στη μείωση του κόστους διάθεσης.

Προτείνεται η προώθηση και εφαρμογή πράσινων κριτηρίων κατά τη δημοπράτηση έργων/αγαθών/υπηρεσιών του δημοσίου, καθώς αποτελεί κομβικό παράγοντα στη μετάβαση σε μία κυκλική οικονομία έχοντας παράλληλα πολλά περιβαλλοντικά και οικονομικά οφέλη. Πιο συγκεκριμένα προτείνεται:

- Η υποχρεωτική ένταξη ενός κατ' ελάχιστον ποσοστού ανακυκλωμένων υλικών στις Δημόσιες Προμήθειες, βάσει προδιαγραφών.
- Η θεσμοθέτηση τεχνικών προδιαγραφών, ανεξάρτητα από το αν τα υλικά είναι πρωτογενή ή ανακυκλωμένα
- Η ένταξη περιβαλλοντικών κριτηρίων στις διαδικασίες προμήθειας, με την υιοθέτηση πράσινων κριτηρίων κατά την αξιολόγηση προσφορών αλλά και για τον προμηθευτή.
- Η υιοθέτηση και εφαρμογή κριτηρίων επιλεξιμότητας ή κριτηρίων αξιολόγησης κατά τη δημοπράτηση έργων, προμηθειών ή υπηρεσιών, που να αφορούν την περιβαλλοντική επίδοση των υποψήφιων προμηθευτών, την ορθή διαχείριση των αποβλήτων τους και την εφαρμογή πιστοποιημένων διαδικασιών ή/και συστημάτων περιβαλλοντικής διαχείρισης.
- Υποχρεωτικές πράσινες προμήθειες με κριτήρια για προϊόντα στην κατασκευή των οποίων χρησιμοποιούνται ανακτημένες δευτερογενείς πρώτες ύλες ή προϊόντα τα οποία θα είναι ευκολότερο να επαναχρησιμοποιηθούν ή να ανακυκλωθούν στο τέλος του κύκλου ζωής τους

→ **Ορισμός Υψηλού Ειδικού Τέλους Ταφής ως αντικίνητρο για ταφή αποβλήτων**

Η μείωση της υγειονομικής ταφής αποβλήτων είναι παράγοντας πρωταρχικής σημασίας στην εξοικονόμηση πόρων και υλικών και στην προώθηση της κυκλικής οικονομίας. Θεωρείται επομένως επιβεβλημένος ο περαιτέρω σταδιακός περιορισμός της υγειονομικής ταφής των αστικών αποβλήτων, μέσω της επιβολής ειδικού τέλους ταφής για τα υπολείμματα της ανακύκλωσης/ανάκτησης υλικών.

Η ενεργοποίηση-καθιέρωση του ειδικού τέλους ταφής σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 43 του Ν.4042/2012, δύναται να αποτελέσει ένα οικονομικό κίνητρο για την αποφυγή της ταφής των αποβλήτων και την άρση των εμποδίων στην εναλλακτική διαχείριση. Επί παραδείγματι, είναι απαραίτητο να επιβαρύνονται με το ειδικό τέλος ταφής τα μη ανακυκλώσιμα υπολείμματα που προκύπτουν μετά από διαλογή των ανακυκλώσιμων στα ΚΔΑΥ, καθώς και από λοιπές βιομηχανικές διεργασίες παραγωγής προϊόντων, τα οποία διατίθενται σε ΧΥΤ. Παράλληλα, η επιβολή υψηλού τέλους ταφής αυξάνει τα ποσοστά ανακύκλωσης, σύμφωνα με τη διεθνή εμπειρία.

Προτείνεται, ως εκ τούτου, η επιβολή ειδικού τέλους ταφής, το οποίο θα αποτελέσει σημαντικό κίνητρο για την αξιοποίηση των αποβλήτων, την προώθηση τη

ανακύκλωσης, τον περιορισμό της ταφής και την επίτευξη του εθνικού στόχου, περί διάθεσης και ανάκτησης υλικών.

B. Εφαρμογή της Ευρωπαϊκής και Ελληνικής νομοθεσίας:

→ **Ιεράρχηση Διαχείρισης Αποβλήτων**

Η ιεράρχηση των αποβλήτων αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο της πολιτικής και της νομοθεσίας της ΕΕ για τα απόβλητα και είναι καίριας σημασίας για τη μετάβαση στην κυκλική οικονομία. Βασικός της στόχος είναι ο καθορισμός σειράς προτεραιότητας η οποία θα περιορίζει στο ελάχιστο τις αρνητικές περιβαλλοντικές συνέπειες και θα βελτιστοποιεί την αποδοτικότητα των πόρων, μετατοπίζοντας το κέντρο βάρους της διαχείρισης αποβλήτων στα στάδια της πρόληψης, της επαναχρησιμοποίησης και της ανακύκλωσης. Η ιεράρχηση των αποβλήτων αντιπροσωπεύει την προτιμώμενη περιβαλλοντική επιλογή αναφορικά με τη διαχείριση αποβλήτων ενώ παράλληλα συμβάλει και στην αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής, ως εξής:

- η αποφυγή της δημιουργίας αποβλήτων, η επαναχρησιμοποίηση και η ανακύκλωση έχουν τις περισσότερες δυνατότητες εξοικονόμησης πόρων (υλικών και ενέργειας) και μείωσης των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου.
- η διάθεση, σε χώρους υγειονομικής ταφής ή μέσω αποτέφρωσης με μικρή ή μηδενική ανάκτηση ενέργειας, είναι η χειρότερη επιλογή για μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου

Αποτελεί πάγια θέση του ΣΕΠΑΝ η διαχείριση των παραγόμενων αποβλήτων της χώρας να γίνεται με σεβασμό στις αρχές ιεράρχησης και εξάντλησης των επιμέρους επιλογών.

→ **Ενίσχυση Δευτερογενών Αγορών ανακυκλωμένων προϊόντων**

Προκειμένου να αξιοποιηθεί το δυναμικό, να προωθηθεί η καινοτομία και να εξοικονομηθούν πολύτιμοι πόροι και υλικά, κρίνεται αναγκαία η ενίσχυση της αγοράς των δευτερογενών προϊόντων που προέρχονται από διεργασίες ανακύκλωσης/ανάκτησης. Η προοπτική αυτή συμφωνεί απόλυτα με την ιεράρχηση διαχείρισης αποβλήτων στην ΕΕ, ενώ μπορεί να έχει τα παρακάτω πρόσθετα οφέλη:

- να δημιουργήσει απτές οικονομικές ευκαιρίες
- να βελτιώσει τον εφοδιασμό της βιομηχανίας με πρώτες ύλες
- να δημιουργήσει τοπικές θέσεις εργασίας
- να ενισχύσει τον ρόλο της Ελλάδας στον τομέα των πράσινων τεχνολογιών, ο οποίος διαθέτει αποδεδειγμένες δυνατότητες ανάπτυξης.

Προτείνεται:

- η δημιουργία οικονομικών κινήτρων για τη χρήση ανακτημένων δευτερογενών πρώτων υλών (μετάλλων, χαρτιού, πλαστικών, γυαλιού, ορυκτελαίων κ.λπ.) στις αλυσίδες αξίας
- η καθιέρωση (νομοθετικά), δεσμευτικών στόχων για τη χρήση συγκεκριμένων ποσοστών ανακτημένων δευτερογενών πρώτων υλών σε νέα προϊόντα ώστε

να ενθαρρύνονται σχετικές επενδύσεις και να επιταχυνθεί η μετάβαση σε κυκλικές αλυσίδες αξίας

→ **Ενεργειακή Αξιοποίηση δευτερογενών καυσίμων & υπολειμμάτων Ανακύκλωσης ως προτιμότερη επιλογή έναντι της ταφής**

Οι διαδικασίες παραγωγής ενέργειας από απόβλητα μπορούν να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο στη μετάβαση σε μια κυκλική οικονομία. Η ενεργειακή αξιοποίηση των δευτερογενών καυσίμων που προέρχονται από την επεξεργασία αποβλήτων, ενταγμένη σε ένα ολοκληρωμένο σχεδιασμό διαχείρισης των αποβλήτων, προσφέρει σημαντικά περιβαλλοντικά και αναπτυξιακά οφέλη όπως:

- μεγιστοποίηση της αξιοποίησης των αποβλήτων
- εξοικονόμηση υλικών και πόρων που ειδάλλως θα οδηγούν προς ταφή
- περιορισμός της ποσότητας που διατίθεται με ταφή
- μείωση της χρήσης μη ανανεώσιμων πηγών ενέργειας
- συνεισφορά στη μείωση εκπομπών αέριων που προκαλούν το φαινόμενο του θερμοκηπίου
- αποτελεσματικότερη προστασία του περιβάλλοντος.

Ο ΣΕΠΑΝ τάσσεται υπέρ της ενεργειακής αξιοποίησης των υπολειμμάτων ανακύκλωσης, των υλικών εκείνων δηλαδή για τα οποία έχουν εξαντληθεί οι επιλογές όπως προκύπτουν από την ιεράρχηση διαχείρισης των αποβλήτων, ώστε να αποφευχθεί η απώλεια πολύτιμων υλικών και πόρων που ειδάλλως θα οδηγούνταν προς ταφή.

→ **Προτυποποίηση Αποβλήτων (Πρότυπα ΕΕ), Προϊόντων Ανακύκλωσης και Διεργασιών.**

Η έλλειψη προτύπων στη βιομηχανία της ανακύκλωσης, έχει ως αποτέλεσμα τη δημιουργία αθέμιτου ανταγωνισμού αλλά και στρεβλώσεων στην αγορά ανακύκλωσης. Η εφαρμογή προτύπων στις εκτελούμενες διεργασίες και στα προϊόντα της επεξεργασίας και ανάκτησης υλικών, κρίνεται ότι θα βοηθήσει σημαντικά στην μείωση του χρόνου και αλλά και την πραγματοποίηση ουσιαστικών ελέγχων από τις αρμόδιες αρχές.

Ως προς την προτυποποίηση των διαδικασιών διαχείρισης αποβλήτων και παραγόμενων προϊόντων προτείνεται από τον ΣΕΠΑΝ:

- Η μέτρηση της ανάκτησης αποβλήτων με βάση την τελική αξιοποίηση
- Η αξιοποίηση των υφιστάμενων προτύπων της ΕΕ
- Η πλήρης εναρμόνιση με τα ευρωπαϊκά πρότυπα για την αξιοποίηση των παραγόμενων προϊόντων & δευτερογενών υλικών.
- Η δυνατότητα παρακολούθησης εφαρμογής της νομοθεσίας από τους ελεγκτικούς μηχανισμούς, στη βάση αναλυτικών και καθορισμένων απαιτήσεων.
- Η δυνατότητα ακριβούς κοστολόγησης των υπηρεσιών διαχείρισης προς όφελος της διαφάνειας, του δημοσίου συμφέροντος και του καταναλωτή.
- Ο καθορισμός κριτηρίων για τον αποχαρακτηρισμό αποβλήτων (end of waste)

- Δημιουργία πλαισίου για τις ανακτημένες δευτερογενείς πρώτες ύλες που ικανοποιούν συγκεκριμένες απαιτήσεις της βιομηχανίας ή σχετικά πρότυπα, με την επιφύλαξη των ήδη υφισταμένων κριτηρίων «end of waste»

→ Απλοποίηση Περιβαλλοντικής Αδειοδότησης

Η έλλειψη ενός σταθερού, απλοποιημένου και σαφώς καθορισμένου πλαισίου αδειοδότησης, αναφορικά με την εγκατάσταση και λειτουργία κάθε οικονομικής δραστηριότητας και συνεπώς, κάθε δραστηριότητα που σχετίζεται με τη διαχείριση αποβλήτων αλλά και το πλήθος των προβλεπόμενων εξουσιοδοτικών διατάξεων, καθιστά την υλοποίηση επενδύσεων εξαιρετικά αργή και ως ένα βαθμό αδύνατη. Παρά το γεγονός ότι, ο νέος αναπτυξιακός νόμος (Ν.4635/2019) ρυθμίζει αρκετά επιμέρους ζητήματα, διευκολύνει τις διαδικασίες αδειοδότησης και προωθεί τη σύντμηση της διάρκειας των απαιτούμενων εγκρίσεων εκτιμάται ότι, η περαιτέρω απλοποίηση των διαδικασιών αλλά και η τήρηση των προβλεπόμενων χρονικών διαστημάτων από τις αδειοδοτούσες αρχές, δύναται να δράσει ως μοχλός για τη βελτίωση του οικονομικού περιβάλλοντος, την προσέλκυση νέων επενδύσεων και την αύξηση της παραγωγικής δραστηριότητας.

Ως προς την απλοποίηση των διαδικασιών περιβαλλοντικής αδειοδότησης προτείνεται από τον ΣΕΠΑΝ:

- Η υιοθέτηση προδιαγραφών και προτύπων, γενικών και ειδικών με στόχο την απλοποίηση διαδικασιών.
- Η εναρμόνιση αριθμού δραστηριοτήτων που υπάγονται σε καθεστώς αξιολόγησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων με τη νομοθεσία της ΕΕ.
- Η εφαρμογή της καταχώρισης/ κοινοποίησης αντί της έκδοσης άδειας κατά περίπτωση.
- Η χρήση ηλεκτρονικών μέσων και διαδικτυακής πλατφόρμας για την διεκπεραίωση της διαδικασίας αδειοδότησης.
- Η δημιουργία ανεξάρτητων ελεγκτικών μηχανισμών.
- Η αυστηρή τήρηση χρονοδιαγράμματος διεκπεραίωσης από τις Αρχές.

Προτείνονται επίσης απλούστερες και πιο γρήγορες διαδικασίες έγκρισης της διασυνοριακής μεταφοράς αποβλήτων βασισμένες σε πληροφοριακά συστήματα ώστε να επιτυγχάνεται ταχύτητα συναλλαγών που θα ενισχύει την κυκλικότητα, να ενισχύεται η ικανότητα ιχνηλασιμότητας και προστασίας ευαίσθητων εμπορικών πληροφοριών, να μειώνεται ο χώρος διαφορετικών ερμηνειών των σχετικών διατάξεων από τα κράτη μέλη και να απελευθερώνονται υλικοί και ανθρώπινοι πόροι για τον έλεγχο των παράνομων αποστολών.

→ Προώθηση Βιομηχανικής Συμβίωσης

Η βιομηχανική συμβίωση αποτελεί έναν τύπο κυκλικών προμηθειών με εφαρμογή στον ιδιωτικό τομέα και πιο συγκεκριμένα στον τομέα της βιομηχανίας. Κατά την εφαρμογή της, ενέργεια, υποπροϊόντα, απόβλητα υλικά κλπ ενός βιομηχανικού φορέα μπορούν να χρησιμοποιηθούν από άλλες βιομηχανικές δραστηριότητες πριν αυτά διαχειριστούν ως απόβλητα. Παραδείγματα περιλαμβάνουν τη χρήση ληγμένων

τροφών για τη διατροφή ζώων εκμετάλλευσης ή μη τοξικά βιομηχανικά απόβλητα που χρησιμοποιούνται για την παράγωγή ενέργειας μέσω βιομηχανικών διεργασιών. Σε ένα δομημένο πρόγραμμα βιομηχανικής συμβίωσης οικονομικοί φορείς και βιομηχανία μπορούν να συνεργαστούν για την εξεύρεση τρόπων εκμετάλλευσης και χρήσης των διαθέσιμων πόρων, τη δημιουργία ρευμάτων σύνδεσης μεταξύ των διαφορετικών βιομηχανικών μονάδων, την ελαχιστοποίηση των παραγόμενων αποβλήτων αλλά και τη μείωση των συναφών δαπανών.

Ο ΣΕΠΑΝ και οι εταιρείες μέλη του, εργάζονται εδώ και χρόνια σε αυτή την κατεύθυνση, δημιουργώντας επιμέρους διμερείς συνεργασίες ιδιωτικής πρωτοβουλίας, με στόχο τη μέγιστη δυνατή αξιοποίηση των υλικών και της ενέργειας υπό το πρίσμα της εξοικονόμησης υλικών αλλά και οικονομικών πόρων.

Γ. Ενίσχυση της διαφάνειας

→ Ενεργή υποστήριξη και αξιοποίηση του Ηλεκτρονικού Μητρώου Αποβλήτων (HMA)

Η ανάπτυξη ενός εύχρηστου συστήματος καταγραφής αποβλήτων σε επίπεδο χώρας, αποτελεί ορόσημο της έμπρακτης προσφοράς του ΣΕΠΑΝ προς τη χώρα και τους αρμόδιους φορείς. Επισημαίνεται ότι το HMA, αναπτύχθηκε σε συνεργασία με το Τμήμα διαχείρισης αποβλήτων του ΥΠΕΝ και χρηματοδοτήθηκε εξ' ολοκλήρου από τον ΣΕΠΑΝ.

Με την εφαρμογή και χρήση ενός αξιόπιστου ηλεκτρονικού συστήματος που περιλαμβάνει στοιχεία διαχείρισης αποβλήτων, το ΥΠΕΝ διαθέτει πλέον μία πλήρη και δυναμική εικόνα διακίνησης αποβλήτων. Με τα στοιχεία αυτά και την αξιολόγηση τους, είναι πλέον εφικτή η εξαγωγή ασφαλών συμπερασμάτων και αναφορών για τη διαχείριση των αποβλήτων στην Ελλάδα.

Επιπρόσθετα, με την αξιοποίηση των στοιχείων του HMA, το ΥΠΕΝ είναι πλέον σε θέση να παρακολουθεί τη νομιμότητα διαχείρισης των παραγόμενων αποβλήτων καθώς και την ιχνηλασιμότητά τους.

Ο ΣΕΠΑΝ παρέχει διαρκή υποστήριξη στην περαιτέρω ανάπτυξη του HMA, ώστε να μπορούν να αξιοποιηθούν τα δεδομένα του με το βέλτιστο δυνατό τρόπο, ενώ παροτρύνει τους αρμόδιους φορείς στην αξιοποίησή του και ενεργοποίηση των ελεγκτικών μηχανισμών με πραγματοποίηση ουσιαστικών ελέγχων, που θα συμβάλουν στην ορθή διαχείριση, τη διαφάνεια και τον υγιή ανταγωνισμό.

Δ. Οριζόντιες παρεμβάσεις

Επιπρόσθετα των ανωτέρω, προτείνονται οι εξής οριζόντιες παρεμβάσεις:

- Καθορισμός εισφορών προς τα Συστήματα Εναλλακτικής Διαχείρισης με βάση την κυκλικότητα των προϊόντων αντί της «οριζόντιας» με βάση το POM (ποσότητα Put On the Market) αντιμετώπισης που υπάρχει σήμερα.

- Με στόχο τη βελτίωση της σχέσης κόστους / αποτελεσματικότητας στη διαχείριση αποβλήτων με στόχο την αξιοποίησή τους, ενθάρρυνση των συμπράξεων δημόσιου και ιδιωτικού τομέα σε όλον τον κύκλο διαχείρισης.
- Εφαρμογή ελαχίστων απαιτήσεων, όπως προβλέπεται από τη Οδηγία Πλαίσιο για τα απόβλητα, στη λειτουργία των Συστημάτων Εναλλακτικής Διαχείρισης.
- Εναρμόνιση της νομοθεσίας για τα απόβλητα με αυτή για τις ουσίες (χημικά) ώστε, ενδεικτικά, απαγορευμένες ουσίες να αποκλείονται ήδη στο στάδιο της παραγωγής, ο χαρακτηρισμός των αποβλήτων να βασίζεται στο ρίσκο έκθεσης στον κίνδυνο (ελεγχόμενη ουσία) στη διάρκεια του κύκλου ζωής του υλικού και όχι στον κίνδυνο αυτόν καθ' αυτόν, λαμβάνοντας επίσης υπόψη, πέρα από περιβαλλοντικά και κοινωνικοοικονομικά κριτήρια και να δίνεται για ανακτώμενες ύλες εύλογος χρόνος προσαρμογής σε νέα δεδομένα που προκύπτουν από τη νομοθεσία για τα χημικά.

